

Anbefalinger fra Voldsobservatoriet - til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder

Indholdsfortegnelse

1.0 Indledning	3
2.0 Konferencen: Inden det sker	4
2.1 Program	4
2.2 Kommunernes forebyggelsesindsats i forhold til partnervold	6
2.3 Bekæmpelse af vold mod kvinder – de danske erfaringer	6
2.4 Hvad er forebyggelse?.....	7
2.5 Forebyggelse i et europæisk perspektiv	8
2.6 Preventing Violence against Women before it happens	8
2.7 Men’s Violence against Women: What supports it, what might prevent it?	9
2.8 Køn på skemaet?.....	10
2.9 Glad, tryk og fri – kurser i psykisk selvforsvar.....	10
3.0 Webadresser	11
4.0 Voldsobservatoriets anbefalinger	12
4.1 Forebyggelse af vold mod kvinder	12
4.1.1 <i>Forskning og informationsindsamling</i>	13
4.2 Anbefalinger til gavn for voldsramte kvinder	14
4.2.1 <i>Etniske minoritetskvinder</i>	16
4.2.2 <i>Kvinder med handicap</i>	16
4.2.3 <i>Prostituerede</i>	16
4.3 Anbefalinger til gavn for voldsudøvende mænd	16
4.4 Anbefalinger til gavn for børn og unge i voldsramte familier.....	17
4.5 Faglig opkvalificering og undervisning	17
4.6 Anbefalinger og betragtninger i forhold til lovgivningen	18
Bilag	20

1.0 Indledning

Med udgangen af 2008 udløber regeringens handlingsplan for vold mod kvinder og børn i familien, og denne rapport er derfor en inspiration til forhandlingerne om en ny handlingsplan. Rapporten er udarbejdet af Det Nationale Voldsobservatorium, som er en ekspertgruppe under Kvinderådet. I Voldsobservatoriet arbejder man med bekæmpelse af mænds vold mod kvinder, og ekspertgruppen er sammensat ud fra dét princip, at medlemmerne tilsammen skal dække den aktuelle viden på området (jf. bilag). Dvs. viden om forskellige former for vold, forskellige videnskabelige tilgange, praksisbaseret viden og kønspolitisk indsigt. Voldobservatoriet samler en bred vifte af institutioner, organisationer og enkeltpersoner, og medvirker til et højt informationsniveau, hurtig informationsspredning og gode samarbejdsrelationer medlemmerne imellem.

Det Europæiske Voldsobservatorium danner ramme om Det Nationale Voldsobservatoriums arbejde, hvor man benytter Beijing-handlingsplanens brede definition af vold mod kvinder: *Begrebet vold mod kvinder betyder enhver kønsbaseret voldelig handling, som resulterer i eller kan resultere i fysisk, seksuel eller psykologisk skade eller lidelse for kvinder, inklusiv trusler om sådanne handlinger, tvungen eller vilkårlig frihedsberøvelse, enten i offentligheden eller i privatlivet* (§ 113). I tråd med Beijing-handlingsplanen ser Voldsobservatoriet desuden mænds vold mod kvinder i et kønspolitisk perspektiv: *Vold mod kvinder er en manifestation af de historisk ulige magtrelationer mellem mænd og kvinder, som har ført til mænds dominans over og diskrimination af kvinder og forhindret fremskridt for kvinder* (§ 118). Voldsobservatoriet anbefaler, at drøftelserne af indholdet i den kommende handlingsplan sker ud fra den brede definition af vold, således at psykisk, seksuel og økonomisk vold mod kvinder omfattes på lige fod med den fysiske vold.

Det er Voldsobservatoriets ønske og anbefaling, at en kommende handlingsplan i højere grad end de to tidligere fokuserer på forebyggelse. Den 4. september 2008 afholdt Voldsobservatoriet derfor en konference om netop forebyggelse af mænds vold mod kvinder, som fandt sted på Nationalmuseet i København. På konferencen diskuterede en bred vifte af danske og udenlandske fagfolk, hvad man ved om forebyggelse, og hvordan man ud fra denne viden kan forhindre, at vold mod kvinder fortsat finder sted. I det følgende beskrives udbyttet af konferencen i form af et resumé af hver af oplægsholdernes bidrag, hvorefter Voldsobservatoriets anbefalinger til den kommende handlingsplan skitseres.

2.0 Konferencen: Inden det sker

Det skønnes at 70.000 kvinder i Danmark mellem 16-24 år årligt udsættes for fysisk eller seksuel vold. Lægges den ikke-fysiske vold som f.eks. angst for overgreb eller indskrænket bevægelsesfrihed til er tallet endnu højere, men omfanget heraf er ikke kendt¹. Voldens påvirkning af kvindernes liv er enorm, ligesom den har stor betydning for børn, der er vidne til volden, og man bør derfor så vidt muligt forsøge at forebygge volden. Den vold som kvinder og mænd udsættes for er forskellig, da den kønsbaserede vold mod kvinder udtrykker og fastholder ulige magtrelationer mellem mænd og kvinder. Det ligestillede Danmark er med andre ord ikke mere ligestillet end at alt for mange kvinder i løbet af deres liv udsættes for vold begået af en mand, og nye undersøgelser viser, at vold mod kvinder desværre også er et udbredt fænomen blandt de helt unge². Baggrunden for konferencen: *Inden det sker – om forebyggelse af mænds vold mod kvinder* var derfor at sætte fokus på vigtigheden af at forebygge volden. Siden 1970'erne har kvindeorganisationer arbejdet intenst på at få mænds vold mod kvinder på den politiske dagsorden samtidig med, at de har kæmpet for at få hjælp til ofre. Siden den første handlingsplan fra 2002 har fokus været på støtte til ofre, behandlingstilbud til voldsudøverne, styrkelse af den tværfaglige indsats og vidensindsamling. I en ny handlingsplan er der derfor behov for, at man prioriterer ressourcer til forebyggelse af vold mod kvinder i alle dens former. Der kan kun være enighed om, at det er bedre at forebygge end at behandle, hvorfor den forebyggende indsats bør have en fremtrædende plads. På konferencen blev der i forlængelse heraf stillet spørgsmål som: Hvem har ansvaret for forebyggelsen? Hvad omfatter forebyggelse? Findes der eksempler på noget, der virker? Hvor mangler vi at sætte ind, og hvad mere kan der gøres? Og det er spørgsmål som disse, der belyses i afsnittene nedenfor. Oplægsholdernes PowerPoint præsentationer fra konferencen kan desuden findes på Kvinderådets hjemmeside: www.kvinderaadet.dk.

2.1 Program

09.00-09.30	Registrering
09.30-09.40	Åbning af konferencen

¹ Karin Helweg-Larsen & Marie Louise Frederiksen (2007): *Mænds vold mod kvinder – Omfang, karakter og indsats mod vold*. Statens Institut for Folkesundhed og Minister for Ligestilling.

² Nina Maria Schütt, Marie Louise Frederiksen & Karin Helweg-Larsen (2008): *Unge og kærestevold i Danmark*. Statens Institut for Folkesundhed og Minister for Ligestilling.

- 09.40-10.10 **Kommunernes forebyggelsesindsats i forhold til partnervold**
Borgmester Tove Larsen, formand for Kommunernes Landsforenings social- og sundhedsudvalg.
- 10.10-10.40 **Bekæmpelse af vold mod kvinder – de danske erfaringer**
Afdelingschef Vibeke Abel, Ligestillingsafdelingen
- 10.40-11.00 Pause
- 11.00-11.45 **Hvad er forebyggelse?**
Definition med eksempler fra nuværende og fremtidige indsatser
Sociolog Charlotte Vincent, Det Kriminalpræventive Råd
- 11.45-12.15 **Forebyggelse i et europæisk perspektiv**
Dr. Marsha Scott, UK expert on Violence against Women the European Observatory on Violence against Women
- 12.15-13.15 Frokost
- 13.15-14.00 **Preventing Violence against Women before it happens**
Primary prevention strategies with examples
Director of Prevention Services, David S. Lee, California Coalition against Sexual Assault
- 14.00-14.45 **Men's Violence against Women**
What supports it, what might prevent it?
Professor Jeff Hearn, Linköping University and Swedish School of Economics, Helsinki
- 14.45-15.10 Pause
- 15.10-15.40 **Køn på skemaet?**
Cecilie Nørgaard, lærebogsforfatter og cand. pæd. soc.
Bonnie Vittrup, lærebogsforfatter og studerende DPU
- 15.40-16.10 **Glad, Tryk og Fri – kurser i psykisk selvforsvar**
12-18-årige piger og Chris Poole, konsulent i Voldsforebyggelse for kvinder og børn, fortæller om, hvad forebyggelse betyder for deres liv.
- 16.10-16.30 Afsluttende debat og opsamling
- 16.45-17.30 Reception og musikalsk indslag ved Cæcilie Norby og Lars Danielsson
- Ordstyrer: Journalist Hanne Fokdal Barnekow, DR
Konferencesprog: Dansk og engelsk (tolkning dansk til engelsk)
Deltagerantal: 120 personer

2.2 Kommunernes forebyggelsesindsats i forhold til partnervold

På konferencen fortalte Borgmester Tove Larsen, hvordan kommunerne har fået bedre rammer for at yde en koordineret og sammenhængende indsats over for kvinder, der udsættes for vold. Dette skyldes, at kommunerne har fået til opgave at drive og finansiere kvindekrisecentre, og det er derfor vigtigt, at de samarbejder om indsatsen til gavn for voldsramte familier. Kommunerne bliver dog ofte først bekendte med volden, når den har fundet sted i en længere periode, og rent lovgivningsmæssigt er deres handlemuligheder begrænsede specielt over for voldsudøveren. Der hvor kommunerne kan gøre en forskel er derfor hovedsageligt i forhold til børnene i familierne, hvorfor de bør være i fokus i den forebyggende indsats. Derudover bør kommunerne arbejde på at skabe tryghed for voldsramte kvinder, således at det bliver naturligt for dem at rette henvendelse til kommunen for at få hjælp. Kommunen kan desuden sørge for, at viden om vold i familien udbredes til de frontpersoner, der møder familierne. De kan skabe dialog på tværs af problemet og handlemuligheder i de forskellige kommunale forvaltninger, ligesom de kan sprede information til borgerne om kommunens tilbud. I forlængelse heraf fremhævede Tove Larsen tre budskaber i sit oplæg, og de er, 1) at man skal have fokus på kvindernes ressourcer, 2) at man skal have fokus på kvindernes behov, og 3) at man ikke må glemme børnene. Efter oplægget blev flere forskellige problemstillinger diskuteret herunder, hvor få kvinder, der kommer på krisecenter, i forhold til hvor mange, der udsættes for vold. Det blev i den forbindelse påpeget, at voldsramte kvinder ofte føler sig krænket, når de retter henvendelse til kommunen. Til det svarede Tove Larsen, at hun på vegne af kommunerne savner penge og handlefrihed til at intensivere indsatsen over for voldsramte kvinder og deres børn. Hun efterlyste desuden idéer til forebyggelse, og opfordrede deltagerne på konferencen til at formidle deres viden og idéer videre til KL.

2.3 Bekæmpelse af vold mod kvinder – de danske erfaringer

Efter Tove Larsens oplæg gav Afdelingschef Vibeke Abel fra *Ligestillingsafdelingen* et overblik over de danske erfaringer med bekæmpelse af mænds vold mod kvinder, hvorudfra hun konstaterede, at udviklingen i Danmark mht. partnervold har været positiv de senere år. I den forbindelse fremhævede hun voldsdatabase, som er en forudsætning for, at vi overhovedet kan sige noget om udviklingen på området. Den positive udvikling skyldes ifølge Vibeke Abel, at indsatsen mod vold mod kvinder er blevet kraftigt intensiveret igennem de sidste 6-7 år. I 2002 præsenterede regeringen den første handlingsplan på området, og man arbejder på nuværende tidspunkt på at gennemføre de sidste initiativer fra handlingsplanen 2005-2008. Handlingsplanerne har haft fire overordnede indsatsområder, som er 1) støtte til ofre, 2) behandlingstilbud til voldsudøvere, 3) aktiviteter for fagfolk og 4) øget viden og information

til befolkningen om problemet. Dertil kommer, at vold i hjemmet i langt mindre grad end tidligere opfattes som et privat problem, og der er derfor ikke den samme tavshed omkring emnet hverken politisk eller blandt borgerne. I oplægget listedes en række initiativer med særligt fokus på støtte til ofrene og dét at få brudt med tabuiseringen af vold mod kvinder. Derefter blev fokus rettet mod kærestevold, da der synes at være et behov for en styrket indsats på netop dette område. I den forbindelse har Ligestillingsministeren nedsat et ungepanel bestående af unge pige og drenge fra hele landet, som skal komme med forslag til, hvad man kan gøre for at bekæmpe kærestevolden. Efter oplægget blev det diskuteret, hvorvidt der findes konkrete programmer til støtte for voldsofrene, da der er delte meninger om dette blandt konferencens deltagere. Det blev desuden påpeget, at man i højere grad bør støtte foreninger, da det er mere eller mindre umuligt for indvandrekvinder at være aktive i institutionerne. Til det foreslog Vibeke Abel et samarbejde med indvandrekvinder, der ønsker at bidrage til bekæmpelse af vold mod kvinder. Hun understregede desuden, at hun er åben over for idéer til forbedring af det forebyggende arbejde.

2.4 Hvad er forebyggelse?

Sociolog Charlotte Vincent fra *Det Kriminelpreventive Råd (DKR)* satte yderligere fokus på forebyggelse, idet grundspørgsmålet i hendes oplæg var følgende: Hvad er forebyggelse, hvordan kan begrebet forstås, og hvordan kan det anvendes i forhold til mænds vold mod kvinder? Disse spørgsmål besvaredes ud fra et samfundsvidenskabeligt udgangspunkt, og som følge deraf et menneskesyn, der hviler på antagelsen om, at mennesket udvikler sig i samspil med omgivelserne – det er et socialt væsen. Årsagerne til mænds vold mod kvinder er derfor komplekse, og det er nødvendigt at fokusere på individuelle, familiære, sociale såvel som samfundsmæssige faktorer i forebyggelsesarbejdet (svarende til WHO's Ecological model). DKR arbejder ud fra den forståelse, at et begreb er et værktøj eller et redskab til orientering, og i problemstillinger af denne type er der fire centrale grundbegreber. Disse er følgende:

- Tryghed: Handler om at styrke menneskers oplevelse af at være trygge.
- Opbygning: Drejer sig om at styrke samfundet og derigennem individet – forbedre vilkår.
- Forebyggelse: Man forsøger at undgå, at et problem opstår eller forværres.
- Kriminalitetsforebyggelse: Forsøg på at undgå, at en kriminel handling opstår eller gentages.

Fordelen ved denne opsplnitning er, at begreberne skiller indsatsområder ad, således at der rettes fokus mod indsatsernes grundlæggende forskellige karakterer (- primær, sekundær og tertiær forebyggelse). Dette gælder både det samfundsmæssige niveau og de politiske og sociale forhold, der skal tages højde for, når en indsats iværksættes. Modellen bliver til trods

herfor løbende vurderet og udviklet, da kategorierne ikke kan forstås som faste. En sådan forståelse vil fastholde modellen i et utidssvarende tankemønster, hvilket er med til at forringe effekten af indsatserne. Ifølge Charlotte Vincent bør man i en fremtidig handlingsplan være opmærksom på definitionerne af begreberne. Det er med andre ord vigtigt, at man bliver enige om et fælles udgangspunkt, så indsatserne over for mænds vold mod kvinder bliver ensrettede.

2.5 Forebyggelse i et europæisk perspektiv

På konferencen fremhævede Dr. Marsha Scott fra *The European Observatory on Violence against Women*, at man i forbindelse med mænds vold mod kvinder med fordel kan arbejde sammen på tværs af nationaliteter for at sikre kvinders rettigheder. Ifølge hende er vold mod kvinder både en årsag til og en konsekvens af uligheden mellem mænd og kvinder, og bekæmpelsen af volden hænger derfor sammen med ligestilling. Man skal med andre ord ikke kun have fokus på forskellige former for interventioner, da det kræver en hel kulturændring at komme problemet til livs. I behandlingen af kvinderne skal man desuden være klar over, at ofre for partnervold kommer med andre problemer end den fysiske vold, da de eksempelvis ofte har været udsat for seksuelle krænkelse af voldsudøverne. Voldsramte kvinder skal derfor forstås og behandles ud fra en holistisk tankegang, dvs. som hele mennesker med fokus på de problemer, som er sværest at se - de psykiske men efter volden. Selvom der er ønskværdigt kan man pga. finansiering ikke løse alle problemer, som opstår på baggrund af vold mod kvinder, på en gang, og en strategisk fremgangsmåde er derfor nødvendig. I forlængelse heraf påpegede Marsha Scott vigtigheden af græsrodsbevægelsernes og de frivilliges arbejde, da deres forarbejde er skyld i de beslutninger og handlinger, der er foretaget på området. Hendes råd til det forebyggende arbejde i Danmark er på denne baggrund, at der i højere grad end tidligere fokuseres på det hun kalder for *the causal story*, og på at få den rigtig. Med det mener hun, at vi skal fokusere endnu mere på køn, end vi allerede gør, og på ligestilling mellem mænd og kvinder. Der er på nuværende tidspunkt ingen europæiske lande, som har en klar strategi til det forebyggende arbejde, men langsigtede handlingsplaner er ifølge Marsha Scott nødvendige.

2.6 Preventing Violence against Women before it happens

Med sit bidrag på konferencen rettede David S. Lee, Formand for *Prevention Services* i Californien, for alvor opmærksomheden mod vigtigheden af primær forebyggelse. Med primær forebyggelse menes der i denne sammenhæng forebyggelse af vold mod kvinder inden den finder sted. Dette er ensbetydende med, at det samfundsmæssige perspektiv endnu engang er

i centrum, da det ifølge David S. Lee ikke bare er mændene, der skal holde op med at slå. Vi skal også holde op med at leve i et samfund, hvor de gør det, dvs. at forebyggelse af mænds vold mod kvinder handler om at ændre samfundet som et hele. Det er derfor ligeså vigtigt at finde ud af, hvad vi er for, som hvad vi er imod, hvis den primære forebyggelse skal have nogen effekt. Ændringerne kommer til at tage generationer, men de virker tilsvarende langt ind i fremtiden, hvis man spørger oplægsholderen. I forlængelse heraf skal man være klar over, at virkningen af metoderne til forebyggelse ændrer sig over tid, dvs. at det, der var løsningen engang, ikke nødvendigvis er løsningen i fremtiden. Yderligere retter størstedelen af al forskning på området og interventionerne sig mod enkeltindivider, og der er derfor et stadigt større behov for at inddrage det David S. Lee kalder for *the community level*. I sit oplæg inddrog han fire eksempler på, hvordan man i Californien har forsøgt at forebygge mænds vold mod kvinder vha. de nyeste markedsføringsstrategier. Det første eksempel er kampagnen, *MyStrength - is not for hurting*, som opfordrer unge mænd til aktivt at deltage i bekæmpelsen af vold mod kvinder. Det andet er projektet *Bystanders* (tilskuere til vold), hvor man vil ud med et budskab om, at alle er en del af løsningen på volden, da det at gøre ingenting også er et valg. Det tredje projekt er *Close to home*, hvor man ved at gå fra dør til dør har videregivet information om emnet og skabt dialog. Det fjerde og sidste projekt var en festival, hvor man indbød alle interesserede til at bidrage med kunst og kunstneriske indslag, hvori emnet indgik. Yderligere information om projekterne kan findes via hjemmesiden: www.PreventConnect.org.

2.7 Men's Violence against Women: What supports it, what might prevent it?

Professor Jeff Hearn indledte sit oplæg på konferencen med at sige, at der er fire vigtige forhold, som man skal have sig for øje, når man arbejder med forebyggelse af mænds vold mod kvinder. Det første er, at vold skal tænkes som et socialt problem i stedet for et individuelt problem, da vold ikke bare er noget, der sker. Dernæst skal man adressere mændene og mændenes vold, og dette skal ske ud fra en bred definition af vold. I den forbindelse er det ifølge Jeff Hearn centralt at erkende, at der er asymmetri mellem mænds og kvinders vold, og denne asymmetri er kønsbaseret. Der findes i forlængelse heraf ingen hurtige løsninger på problemet, hvorfor man bør fokusere på vold hele tiden alle steder. Jeff Hearn gennemgik derefter følgende risikofaktorer for vold mod kvinder: Vold i et tidligere parforhold, anden form for vold, separation, ulig magtforhold baseret på køn, social eksklusion, arbejdsstatus, graviditet, helbred og funktionalitet, vold i barndommen, kriminalitet i barndommen, misbrug i barndommen og alder, hvilke alle antageligvis har betydning for volden. I arbejdet med dette felt, skal man desuden være klar over, at der er forskelle i måden, hvorpå en mand og en kvinde opfatter et voldeligt overgreb på kvinden. Dette er ikke ensbetydende med, at man kan retfærdiggøre mændenes vold, og man bør ikke prøve at finde

undskyldninger for den. Mændene bærere alt andet lige et ansvar for volden, og det er ikke hensigtsmæssigt at benægte eller underkende hverken dette eller voldens tilstedeværelse.

2.8 Køn på skemaet?

På konferencen fortalte Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrup på baggrund af deres erfaringer som folkeskolelærere, hvordan man ifølge dem fastholder et forældet kønsrollemønster i skolen. Dette er muligt, fordi der ikke eksisterer et formelt krav om ligestilling i den danske folkeskolelov sammenlignet med eksempelvis Norge og Sverige. I den danske folkeskole finder man en essentialistisk kønsdiskurs, hvor køn er noget man *er* eller *har*, dvs. at drenge og piger betragtes som essentielt forskellige. Denne tilgang er ifølge Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrup skyld i kønsbaserede strategier, kønsadskilt undervisning, kønsstereotyp indhold og mangel på kritisk stillingtagen over for køn i folkeskolen. Disse er forhold som alle er medvirkende til, at man reproducerer forestillingerne om kulturelle kønsforskelle og traditionelle stereotyper hos eleverne. Dette er problematisk, hvis man forestiller sig, at kønsuligheden er den, der skaber kønsforskellene i stedet for det modsatte. Oplægsholderne anbefaler derfor, at man i fremtiden tager udgangspunkt i en antiessentialistisk kønsdiskurs, hvor køn er noget man *gør* eller *skaber* i en kontekst. Eksempelvis kan de hjernemæssige forskelle inden for samme køn være større end forskellene mellem dreng og pige. Den biologiske forståelse af køn og kønnets betydning er medvirkende til, at køn ofte (mis)bruges som forklaring på forskellige problemstillinger. Det er derfor Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrups mål, at bevidstgøre og nuancere opfattelser af køn, så der åbnes op for kritiske og reflekterede overvejelser i forhold til de traditionelle fordomme og forventninger om køn i skolen. Strategien mainstreaming har været en del af ligestillingslovens § 4 siden 2000, dvs. at al offentlig forvaltning skal indarbejde strategier for ligestilling. Dette er ikke sket i Folkeskolen, og der bør derfor tilføjes et princip til modvirkning af kønsulighed. Et sådant skal sikre, at lærere og elever igennem skolearbejdet opnår lige muligheder for at handle kompetent i en given situation.

2.9 Glad, tryk og fri – kurser i psykisk selvforsvar

Det sidste oplæg på konferencen blev holdt af Chris Poole, som er konsulent i voldsforebyggelse for kvinder og børn. Med sig havde hun deltagere fra kurset *Glad, tryk og fri* – et kursus i psykisk selvforsvar for piger mellem 10-18 år. Kurset varer fire timer, hvori deltagerne får information om, hvordan seksuelle overgreb og andre former for vold opstår. Derudover får de konkrete redskaber til forebyggelse af vold, ligesom de går fra kurset med selvtilliden til at benytte disse i praksis. Over 60 % af de piger, der har gået på kurset, er ifølge Chris Poole bange – ikke hele tiden men i bestemte situationer. Piger helt ned til 10-

årsalderen ved godt, at piger og kvinder udsættes for kønsspecifik vold, men det er de færreste af dem, der ved, hvordan de mindsker risikoen. Dette resulterer i, at de indskrænker sig og undgår visse aktiviteter, hvilket ikke er særlige effektive metoder til forebyggelse af vold. Det psykiske selvforsvar er ofte vigtigere end det fysiske, da optakten til de fleste overgreb mod piger sker gradvis og begås af en bekendt. På kurset understreges det derfor, at dét selvværd, der underbygger ethvert forsvar, skabes i dagligdagens handlinger. Pigerne skal med andre ord være bevidste om deres rettigheder, følelser og behov, så disse ikke undermineres. Er de ikke i stand til at markere deres personlige rum på det psykiske plan, er det næsten utænkeligt, at de vil være i stand til at mobilisere styrke nok til at afværge et fysisk eller seksuelt overgreb. De begreber og teknikker, som inddrages i kurset, kan pigerne ifølge Chris Poole benytte i resten af deres liv til at sætte grænser ud fra. Udover undervisningen får de desuden en mappe udleveret, som indeholder information om, hvordan de kan arbejde videre efter kurset. Deri findes et hæfte til forældrene og en ressourceliste, hvor både pigerne og deres forældre kan anskaffe sig yderligere information og hjælp, hvis et overgreb skulle finde sted. Som afslutning på oplægget fortalte ni piger, som alle har deltaget i kurset, hvad det har betydet for dem og deres dagligdag.

3.0 Webadresser

I forbindelse med oplæggene på konferencen blev der listet en række websites, hvorfra man kan hente yderligere information om omfanget af mænds vold mod kvinder og initiativer til forebyggelse. Webadresserne er listet nedenfor:

- Kvinderådet: www.kvinderaadet.dk
- Ligestillingsafdelingen: www.lige.dk
- Det Kriminalpræventive Råd: www.crimprev.dk
- Den Europæiske Kvindelobby: www.womenlobby.org
- California Coalition against Sexual Assault: www.calcasa.org
- Prevention Connection: www.preventconnect.org
- Kurser/litteratur i forebyggelse af vold mod kvinder og børn: www.feministiskselvforsvar.dk
- Det Nationale Voldsobservatorium: www.det-nationale-voldsobservatorium.org

4.0 Voldsobservatoriets anbefalinger

De følgende anbefalinger til en ny handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder har det overordnede sigte at fremme indsatsen i forhold til primær forebyggelse. Vi ønsker at indsatsen skal tage udgangspunkt i det begreb om vold mod kvinder, der anvendes i FNs Beijing handlingsplan (1995). Den kommende indsats bør således inkludere forskellige former for vold mod kvinder, herunder fysisk, seksuel, psykisk og økonomisk vold samt inkludere særligt udsatte grupper her forstået som prostituerede kvinder, handicappede kvinder, sindslidende kvinder, misbrugere samt kvinder med etnisk minoritetsbaggrund – listen er ikke nødvendigvis udtømmende. Vi vil foreslå, at Undervisningsministeriet inddrages i arbejdet med at udforme en ny handlingsplan, da et væsentligt fokus for forebyggelse må være uddannelsesområdet. Vi vil også anbefale at Beskæftigelsesministeriet er med, da antallet af kvinder, der udsættes for vold på arbejdspladsen, er stigende.

4.1 Forebyggelse af vold mod kvinder

- Det anbefales, at der nedsættes en arbejdsgruppe, der kan komme med forslag til, vejlede og evaluere primære forebyggelsesindsatser.
- Det anbefales, at der afsættes ressourcer til primære forebyggelsesinitiativer, herunder bør bl.a. initiativer til forebyggelse af kærestevold i ungdomsårene støttes økonomisk.
- Det anbefales, at flere kampagner tilsigtet unge mænd og deres holdninger til kvinder, ligestilling og vold mod kvinder støttes.
- Det anbefales, at der arbejdes aktivt for at få flere mænd til at deltage i forebyggelse af mænds vold mod kvinder.
- Det anbefales, at der afsættes ressourcer til at afholde en konference hvert andet år, der har som formål at evaluere, inspirere og koordinere forebyggelse af volden.
- Det anbefales, at der afsættes midler til oplysning og undervisning om køn, krop og relationer i folkeskolerne og på ungdomsuddannelser. Dette skyldes, at eksempelvis hovedparten af seksuelle overgreb finder sted mellem unge i alderen 15-25 år, der i forvejen kender hinanden.

- Det anbefales, at undervisere får uddannelse og efteruddannelse, så de kan varetage undervisning i køn, krop og relationer. Skal antallet af overgreb reduceres er det nødvendigt at sætte ind med holdningsbearbejdende tiltag specielt over for unge i risikogruppen.

4.1.1 Forskning og informationsindsamling

- Det anbefales, at man undersøger og udvikler metoder rettet mod særligt sårbare grupper såsom handicappede, prostituerede, sindslidende og misbrugere. Dette skyldes dels deres udsathed for overgreb og dels deres kontakt til såvel rets- som sundhedssystemet. Dette gælder også etniske minoritetskvinder, da de ligesom de førnævnte har vanskeligt ved at søge hjælp efter et overgreb.
- Det anbefales, at der forskes i effekten af krisecenterbehandlingen – ikke kun i form af den nuværende statistik på området men også på den mere langsigtede effekt af behandlingen.
- Det anbefales, at der forskes i betydning af volden på et samfundsøkonomisk plan.
- Det anbefales, at der indsamles viden om eksempler på god sagsbehandling i sager med vold i nære relationer. Heri skal medregnes de sager, som ikke ender på et krisecenter, men bliver håndteret med anden form for støtte til de voldsramte kvinder og deres børn.
- Det anbefales, at der drives forskning i forbindelse med indsatsen af behandling for voldsudøvende mænd. Man bør derfor fortsætte med at registrere data om behandlingerne til effektmåling.
- Det anbefales, at der iværksættes et internationalt 'god praksis' studie, der kan kortlægge gode erfaringer fra andre lande, som er langt fremme mht. samarbejdet mellem krisecentre og manderådgivning.
- Det anbefales, at der indsamles viden om, hvilke tilbud, der tjener kvinder på krisecentre bedst. Dette skyldes, at der altid bør integreres en målrettet behandlingsindsats, og man bør derfor kunne vurdere indsatsen i forhold til effektmålingen.

- Det anbefales, at voldsdatabasen vedligeholdes og forsat støttes økonomisk.

4.2 Anbefalinger til gavn for voldsramte kvinder

- Det anbefales, at der er adgang til gratis behandling til alle voldsramte kvinder, der ønsker at komme i behandling.
- Det anbefales, at der oprettes flere pladser på landets krisecentre, da de nuværende centre er nødt til at afvise mange kvinder på årsbasis - dette gælder specielt i storbyerne.
- Det anbefales, at der oprettes medicinske og psykosociale modtagelser til kvinder, der har været udsat for vold. I den forbindelse bør alle centre for voldtægtsofre udvides til at omfatte kvinder udsat for anden vold, da nogle af centrene allerede nu modtager ofre for andre voldstyper end voldtægt.
- Det anbefales desuden, at man udvider centrenes kapacitet, således at det er muligt at modtage og behandle personer, der er blevet udsat for vold, op til 12 måneder før deres henvendelse. Dette skyldes, at de voldramte specielt i forbindelse med voldtægt ofte først henvender sig uger eller måneder efter overgrebet, hvorefter de bliver afvist. Denne afvisning er til stor skade for personer, der søger hjælp, og uhensigtsmæssig i forhold til at udnytte den ekspertise, der gennem de sidste ti år er opbygget i centrene.
- Det anbefales, at man ud fra en kortlægning af modtagelses- og behandlingscentrenes ydelser sikrer, at volds ofre og deres pårørende tilbydes samme ydelser landet over. Dette skyldes, at der i dag er store geografiske forskelle på omfanget og karakteren af de ydelser, der stilles til rådighed i form af opfølgende behandling.
- Det anbefales derudover, at modtagelses- og behandlingscentrenes nuværende kapacitet udbygges med mindst et modtagecenter i Region Sjælland og et beredskab til modtagelse i Sønderjylland pga. den skæve geografiske dækning.
- Det anbefales, at modtagelses- og behandlingscentrenes ydelser gøres omkostningsfrie for såvel den voldsramte som for de pårørende.

- Det anbefales, at der fokuseres på initiativer rettet mod kvinder, hvis behov er ambulante rådgivning. Dette skyldes, at de eksisterende tilbud til voldsramte kvinder ikke afspejler hele målgruppens behov, og krisecentrene møder derfor kun en lille del af de kvinder, der udsættes for vold.
- Det anbefales, at der afsættes økonomiske midler til rådgivning på krisecentrene, da der ikke altid er ressourcer til et rådgivningsforløb. Rådgivningen er et alternativ til kvinder, der af personlige årsager ikke ønsker at flytte ind på et krisecenter.
- Det anbefales, at der i samarbejde med kommunerne udarbejdes en model for økonomisk dækning af rådgivningsaktiviteter ud over tilbud om krisecentreophold. Der bør tages hensyn til den mulighed, at rådgivningen vokser og indlogeringerne falder, hvilket i princippet betyder at centre med stor rådgivningskapacitet og lille indlogering vil få høje opholdspriser. Incitamentet for ambulante rådgivning er ikke en del af den økonomiske model.
- Det anbefales, at der tilbydes gratis psykologhjælp til kvinder, der har været udsat for vold, uanset om de bor på et krisecenter eller modtager anden form for ambulante behandling.
- Det anbefales, at voldsramte kvinder, der fortsat lever i et parforhold med en mand, som har udsat dem for vold, tilbydes traumebehandling. Dette gælder også de kvinder, der ønsker at komme ud af forholdet. Traumebehandling medvirker til, at kvinderne kan få bearbejdet de traumer volden har affødt og efterfølgende leve et mere hensigtsmæssigt liv til gavn for dem selv og deres eventuelle børn.
- Det anbefales, at kvinderne tilbydes egen bolig, når de er parate til at flytte, dvs. når de har fået bearbejdet volden, er blevet separeret og har fået afklaret eventuelle spørgsmål vedrørende forældremyndighed og lignende. Der bør desuden sikres langsigtet efterværn i udslusningsfasen herunder pædagogisk, social og psykologisk støtte til kvinderne.
- Det anbefales, at kvinderne tilbydes gratis advokatbistand i forbindelse med møde i Statsforvaltningen. Dette skyldes, at kvinderne ofte er angst for at møde deres ægtefælle i Statsforvaltningen, hvorfor de lader sig overtale til eksempelvis fælles forældremyndighed, selvom det er medvirkende til, at volden fortsætter.

- Det anbefales, at krisecentrene benyttes som interventionscentre i relation til bortvisningsloven.

4.2.1 Etniske minoritetskvinder

- Det anbefales, at alle kvinder på krisecentrene og kvinder, der modtager ambulante rådgivning, får tolkebistand uanset kommunetilhørsforhold, om de er registreret i en kommune eller henvender sig anonymt. Tolkebistanden bør ligeledes være et tilbud i forbindelse med kvindernes kontakt til Statsforvaltningen.

4.2.2 Kvinder med handicap

- Det anbefales, at kommunernes brug af handicappladser på krisecentre, politikker på området, samarbejdsrelationer og lignende kortlægges, hvilket i sig selv er med til at skabe synlighed om de forskellige indsatser i kommunerne.

4.2.3 Prostituerede

- Det anbefales, at der tilbydes kurser i voldsforebyggelse og voldshåndtering udviklet specielt til målgruppen prostituerede kvinder.

4.3 Anbefalinger til gavn for voldsudøvende mænd

- Det anbefales, at der er adgang til gratis behandling til alle voldsudøvende mænd, der ønsker at komme i behandling.
- Det anbefales, at der oprettes flere centre for mændene og flere ambulante behandlingstilbud, hvor de kan få rådgivning om behandlingsmuligheder. Dette skyldes, at de eksisterende tilbud ikke afspejler hele målgruppens behov. I den forbindelse er det vigtigt, at der sker en opkvalificering/op-normering af forskellige tilbud, så der sikres et bredt metodemæssigt fundament på området, rådgivning af voldsudøvende mænd, i Danmark.

- Juridisk indgriben over for mænd, der er dømt for vold i familien, er på nuværende tidspunkt ikke fulgt op af behandling. Det anbefales derfor, at der bliver fulgt op med en vilkårs dom, således at mænd, der dømmes for vold i familien udover en betinget eller ubetinget straf skal gennemføre et egentligt behandlingsforløb.
- Det anbefales, at der er regionsdækkende og differentierede behandlingstilbud til voldsudøvende mænd. I behandlingen bør der være specielt fokus på relationen mellem far og barn, hvis en sådan eksisterer, da volden skaber et forvrænget billede af forældrenes rolle hos barnet.

4.4 Anbefalinger til gavn for børn og unge i voldsramte familier

- Det anbefales, at der er adgang til gratis psykologhjælp og ambulante behandlingsmuligheder som eksempelvis rådgivning for børn og unge, der har været vidne til vold i familien.
- Det anbefales, at børn og unge på krisecentre tilbydes skolegang og daginstitutionslignende tilbud i centrenes regi. Dette er indtil videre kun tilfældet i Odense kommune.
- Det anbefales, at indsatsen intensiveres for børn og unge, hvis forældre vælger at blive sammen efter volden, således at voldsspiralen fra offer til udøver brydes hos børnene. Dette skyldes, at der ikke er tilstrækkelige tilbud til netop disse børn.

4.5 Faglig opkvalificering og undervisning

- Det anbefales, at man opkvalificerer ordenspolitiet i forholdt til henvendelser fra voldtægtsramte kvinder på samme måde, som man har gjort ved voldsramte og handlede kvinder, da politiet ofte er den første instans kvinderne møder. Der bør desuden nedsættes særlige uddannede enheder i alle politikredse med ansvar for den videre efterforskning i sædelighedsforbrydelser. Derved sikres en mere ensartet behandling af sager om voldtægt, hvilket øger kvindernes tillid til retsapparatet. Dette vil resultere i flere anmeldelser, og medvirke til at reducere antallet af de mange henlagte sager.

- Det anbefales, at et SSP-lignende samarbejde iværksættes, således at børn i familier med vold opdages tidligere og hjælpes tilstrækkeligt. Undervisning om vold i nære relationer bør derfor være obligatorisk på relevante faguddannelser, ligesom der bør være løbende efteruddannelse af relevante praktikere i job, kommuner, sundheds- og retsvæsen og det pædagogiske felt.
- Der anbefales vejledning til understøttelse af sagsbehandlingen på området, da mange sagsbehandlere kender meget lidt til problematikken. De vil have glæde af en manual eller lignende til at sikre helhedsorientering og en sammenhængende indsats over for voldsramte kvinder og deres børn.

4.6 Anbefalinger og betragtninger i forhold til lovgivningen

- Det anbefales, at handlingsplanen og lovgivningen samstemmes, således at initiativer i regeringens handlingsplan understøttes af de eksisterende love og implementeringen af disse.
- Det anbefales, at lovgivningens forpligtighedsgrad skærpes i forhold til kommunernes implementering af handlingsplanen.
- Der gøres opmærksom på, at en del voldsramte kvinder i forældremyndighedssager befinder sig mellem to love, som ikke taler sammen. Forældreansvarsloven opfordrer til samarbejde, bevarelse af den fælles forældremyndighed og iværksættelse af samvær, mens kommunens sagsbehandlere kan pege på, at det er uansvarligt at udlevere barnet til f.eks. samvær grundet deres negative viden om faderen (jf. Serviceloven).
- Det anbefales, at lovgivning og praksis ændres således at voldsramte udenlandske kvinder uden selvstændig opholdstilladelse i Danmark får bedre muligheder for at blive i Danmark, hvis de vælger at blive skilt fra en voldelig partner. Den eksisterende dispensationsmulighed er ikke tilstrækkelig til at sikre dette. Dette skyldes, at familiesammenførte kvinder pga. 7-års reglen har valget mellem at fortsætte et livsfarligt forhold til en voldelig partner eller blive smidt ud af landet.
- Det anbefales, at den nye instruks til politiet om at benytte bortvisningsloven følges op af interventionscentre, udrykningsteams med relevante sociale, psykologiske og

pædagogiske faglige specialister og efteruddannelse af al relevant personale. Dette skyldes, at loven ikke er implementeret og dens anvendelse i praksis er derfor minimal.

- Det anbefales, at kvalitet og effektivitet sikres i retsvæsenet eksempelvis ved, at der iværksættes særlige retsinstanser med ekspertise inden for familieretssager. Retsystemets praksis afspejler ikke den viden, der i dag findes om, hvordan retssager omhandlende vold i nære relationer bør behandles. London er et eksempel på, hvordan man kunne gøre det, da familieretssager behandles på en fast ugentlig dag med spidskompetent bemanning og særlig tilpasset vidnebeskyttelse.
- Det anbefales, at alle domme for vold mod kvinder følges op af obligatorisk behandling.

Bilag: Medlemmer af Voldsobservatoriet

Lektor, Cand.psyk. Libby Tata Arcel

Lise Barlach

Servicestyrelsen: Udsatteenheden

Konsulent, Lise Bjerre (observatør)

Roskilde Kvindekrisecenter

Meret Dick

Kvinderådet

Læge, Karin Helweg-Larsen

Statens Institut for Folkesundhed

Forkvinde, Randi Iversen

Kvinderådet

Psykolog, Jette Jebsen

Joan-søstrene

Dannerhuset

Læge, Vibeke Jørgensen

Danske Kvindelige Lægers Forening

Tulle Kofoed

Servicestyrelsen: Udsatteenheden

Birgitte Løjborg

Netværk for Voldsramte Kvinderådet

Undervisnings- og formidlingskoordinator, Karin Sten Madsen

Center for Voldtægtsofre

Henrik Munkholm

Manderådgivning

Sekretariatsleder, Randi Theil Nielsen

Kvinderådet

Forstander, Dorit Otzen

REDEN

Udviklingschef, Helle Øbo Petersen

Dialog mod vold

Chris Poole

Konsulent i voldsforebyggelse for kvinder og børn

Lektor, Ph.d., Kenneth Reinicke

Institut for Samfund og Globalisering, RUC

Anita Rønneling (observatør)

Det Kriminalpræventive Råd

Lektor, Dr. Crim. Annika Snare

Det Retsvidenskabelige Institut D

Socionom, Lis Vahlun

Helle Walsted

Dannerhuset

Cand.psych., Solvejg Østerlund

Lene Johannesson

LOKK